

Paul R. Krugman, Maurice Obstfeld, Marc J. Melitz

ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Θεωρία και πολιτική – 5η έκδοση

Πρόλογος: Νικολίνα Κωστελέτου

Επιμέλεια: Νικολίνα Κωστελέτου, Σπύρος Ρουκανάς, Ιωάννης Πραγγίδης, Γιώργος Φίλης

Μετάφραση: Γιάννης Λαντούρης

ΚΡΙΤΙΚΗ

Διεθνής Οικονομική

Αν. Καθ.
Πέτρος Πάλλης

Κεφάλαιο 2

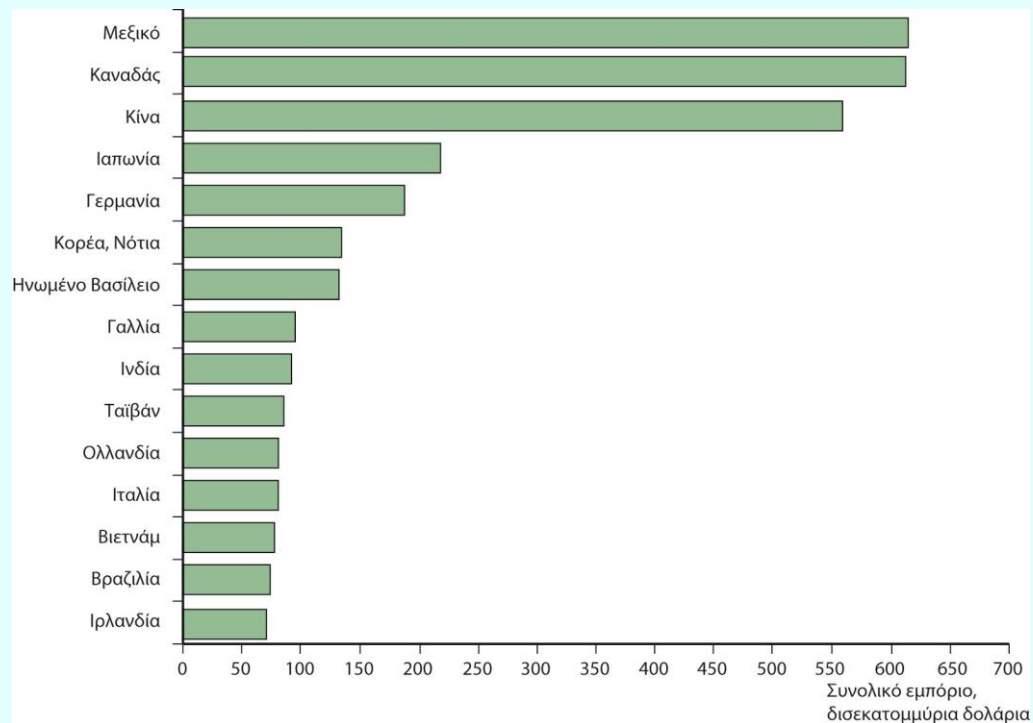
Προεπισκόπηση

- Οι μεγαλύτεροι εμπορικοί εταίροι των ΗΠΑ.
- Το υπόδειγμα της βαρύτητας:
 - Επίδραση του μεγέθους μιας οικονομίας στο εμπόριο.
 - Απόσταση, φραγμοί, σύνορα και άλλα εμπορικά εμπόδια.
- Παγκοσμιοποίηση: τότε και τώρα.
- Η μεταβαλλόμενη δομή του διεθνούς εμπορίου.
- Εξωχώρια μεταφορά υπηρεσιών.

Ποιος συναλλάσσεται με ποιον;

- Περισσότερο από το 30% του παγκόσμιου προϊόντος πωλείται πέρα από τα εθνικά σύνορα.
 - Το διεθνές εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών ξεπέρασε τα 25 τρισεκατομμύρια δολάρια το 2019.
- Στο Σχήμα 2.1 απεικονίζεται η συνολική αξία του εμπορίου αγαθών –εξαγωγές συν εισαγωγές– ανάμεσα στις ΗΠΑ και τους 15 κυριότερους εμπορικούς εταίρους τους το 2019.
 - Συνολικά, αυτές οι 15 χώρες αντιπροσώπευαν το 75% της αξίας του εμπορίου των ΗΠΑ εκείνο το έτος.
- Οι πέντε μεγαλύτεροι εμπορικοί εταίροι των ΗΠΑ το 2019 ήταν το Μεξικό, ο Καναδάς, η Κίνα, η Ιαπωνία και η Γερμανία.

Σχήμα 2.1 Συνολικό εμπόριο των ΗΠΑ με τους κύριους εμπορικούς εταίρους τους, 2019

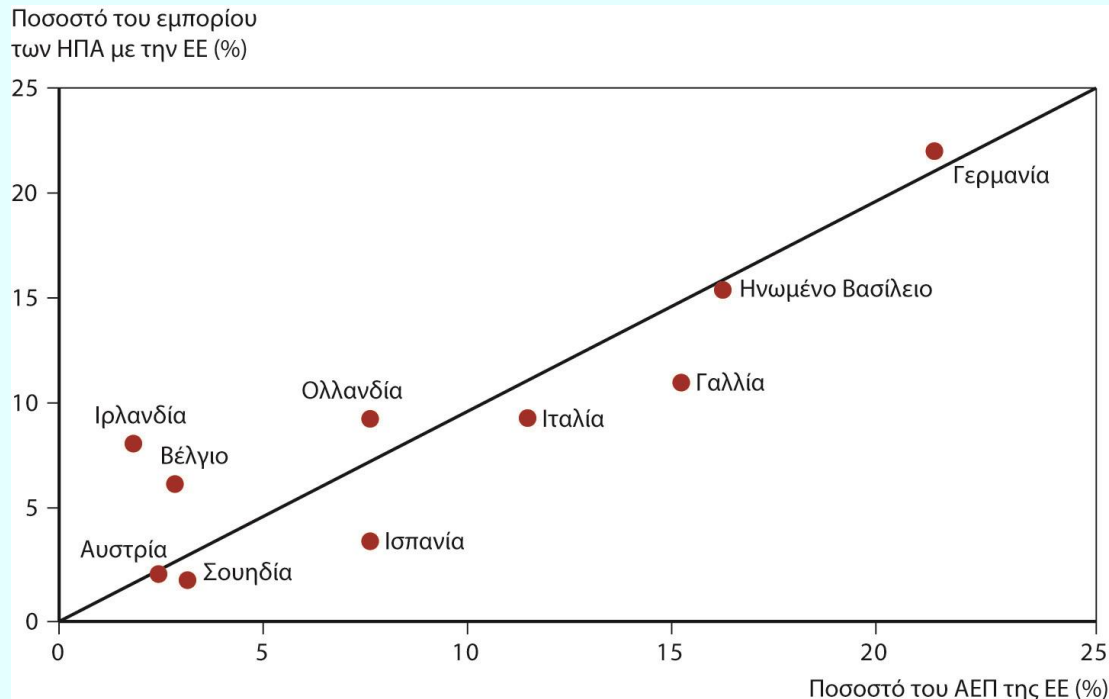
Το εξωτερικό εμπόριο των ΗΠΑ –μετρούμενο ως το άθροισμα των εισαγωγών συν τις εξαγωγές τους– διενεργείται κυρίως με 15 εταίρους.

Πηγή: U.S. Department of Commerce

Το μέγεθος μετράει: Το υπόδειγμα της βαρύτητας (1 από 3)

- Τρεις από τους 15 κυριότερους εμπορικούς εταίρους των ΗΠΑ είναι ευρωπαϊκά κράτη: η Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γαλλία.
- Γιατί οι ΗΠΑ συναλλάσσονται περισσότερο με αυτές τις ευρωπαϊκές χώρες και όχι με κάποιες άλλες;
 - Αυτές οι χώρες έχουν το υψηλότερο *ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ)*, που μετρά την αξία των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται σε μια οικονομία, στην Ευρώπη.
- Στο Σχήμα 2.2 δείχνει ότι το μερίδιο κάθε ευρωπαϊκής χώρας στο συνολικό εμπόριο των ΗΠΑ με την ΕΕ είναι σε γενικές γραμμές ίσο με το μερίδιο κάθε χώρας στο ΑΕΠ της ΕΕ.

Σχήμα 2.2: Το μέγεθος των ευρωπαϊκών οικονομιών και η αξία του εμπορίου τους με τις ΗΠΑ

Το σχήμα δείχνει την αντιστοιχία ανάμεσα στο μέγεθος διαφόρων ευρωπαϊκών οικονομικών και στο μερίδιό τους στο συνολικό εμπόριο των ΗΠΑ.

Πηγή: U.S. Department of Commerce, European Commission.

Το μέγεθος μετράει: Το υπόδειγμα της βαρύτητας (2 από 3)

- Το μέγεθος μιας οικονομίας συνδέεται άμεσα με τον όγκο των εισαγωγών και εξαγωγών.
 - Οι μεγαλύτερες οικονομίες παράγουν περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες, με αποτέλεσμα να έχουν μεγαλύτερες εξαγωγές.
 - Οι μεγαλύτερες οικονομίες δημιουργούν υψηλότερο εισόδημα από τα αγαθά και τις υπηρεσίες που πωλούν, έχοντας έτσι τη δυνατότητα να αγοράσουν περισσότερα εισαγόμενα προϊόντα/υπηρεσίες.
- Όσο μεγαλύτερος είναι ο όγκος του εμπορίου ανάμεσα σε δύο χώρες τόσο μεγαλύτερες είναι οι οικονομίες και των δύο.

Το μέγεθος μετράει: Το υπόδειγμα της βαρύτητας (3 από 3)

- Σύμφωνα με το υπόδειγμα της βαρύτητας, το μέγεθος και η απόσταση επηρεάζουν το διεθνές εμπόριο ως ακολούθως:

$$T_{ij} = \frac{A \times Y_i \times Y_j}{D_{ij}}$$

όπου A είναι μια σταθερά

T_{ij} η αξία του εμπορίου ανάμεσα στη χώρα i και τη χώρα j

Y_i το ΑΕΠ της χώρας i , Y_j το ΑΕΠ της χώρας j

D_{ij} η απόσταση των δύο χωρών

- Ή, πιο γενικά $T_{ij} = \frac{A \times Y_i^a \times Y_j^b}{D_{ij}^c}$

όπου τα a , b και c μπορούν να διαφέρουν από το 1.

Χρησιμοποιώντας το υπόδειγμα της βαρύτητας: Αναζητώντας παρεκκλίσεις

- Το υπόδειγμα βαρύτητας ερμηνεύει τα στατιστικά στοιχεία για το εμπόριο των ΗΠΑ με τις χώρες της ΕΕ ικανοποιητικά μιν, αλλά όχι τέλεια.
- Το εμπόριο της Ολλανδίας, του Βελγίου και της Ιρλανδίας με τις ΗΠΑ είναι πολύ μεγαλύτερο απ' αυτό που θα προέβλεπε ένα υπόδειγμα βαρύτητας.
 - Η Ιρλανδία έχει πολιτισμική συγγένεια με τις ΗΠΑ λόγω της κοινής γλώσσας και των δεκάδων εκατομμυρίων Αμερικανών που είναι απόγονοι Ιρλανδών μεταναστών. Επιπλέον, η Ιρλανδία φιλοξενεί πολλές επιχειρήσεις με έδρα τις ΗΠΑ.
 - Η Ολλανδία και το Βέλγιο λόγω μικρότερου κόστους μεταφορών εξαιτίας της γεωγραφικής τους θέσης.

Εμπόδια στο διεθνές εμπόριο:

Απόσταση, φραγμοί και σύνορα (1 από 4)

Εκτός από το μέγεθος, υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν το διεθνές εμπόριο:

1. Η απόσταση ανάμεσα στις αγορές επηρεάζει το κόστος μεταφορών και επομένως το κόστος των εισαγωγών και των εξαγωγών.
2. *Πολιτισμική συγγένεια*: ισχυροί πολιτισμικοί δεσμοί, όπως μια κοινή γλώσσα, συνήθως οδηγούν σε στενές οικονομικές σχέσεις.
3. *Γεωγραφία*: Η ύπαρξη θαλάσσιων λιμένων και η απουσία ορεινών όγκων διευκολύνουν τις μεταφορές και το εμπόριο.
4. *Πολυεθνικές επιχειρήσεις*: Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε διαφορετικές χώρες, εισάγουν και εξάγουν πολλά αγαθά μεταξύ των τμημάτων τους.
5. *Σύνορα*: Η διάσχιση των συνόρων απαιτεί χρονοβόρες τυπικές διαδικασίες, συχνά πρέπει να ανταλλαχθούν διαφορετικά νομίσματα και υπάρχουν επιβαρύνσεις, όπως οι δασμοί, που περιορίζουν το εμπόριο.

Εμπόδια στο διεθνές εμπόριο:

Απόσταση, φραγμοί και σύνορα (2 από 4)

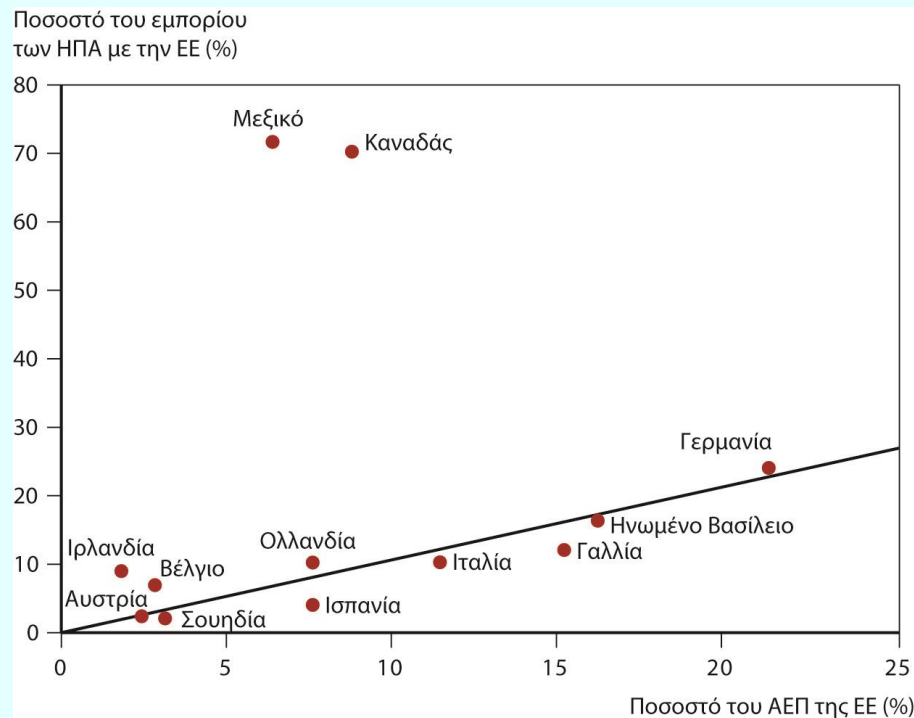
- Όλα τα εκτιμώμενα υποδείγματα βαρύτητας δείχνουν μια ισχυρή αρνητική σχέση ανάμεσα στην απόσταση και στο διεθνές εμπόριο. Μια αύξηση της απόστασης που χωρίζει δύο χώρες κατά 1% περιορίζει το μεταξύ τους εμπόριο από 0,7% μέχρι 1%.
- Πέρα από την απόσταση, τα σύνορα αυξάνουν το κόστος και τον χρόνο των εμπορικών συναλλαγών.
- Οι διακρατικές εμπορικές συμφωνίες έχουν ως στόχο τον περιορισμό των τυπικών διαδικασιών και των δασμών, που απαιτούνται για τη διάσχιση των συνόρων, με αποτέλεσμα να αυξάνουν το εμπόριο.

Εμπόδια στο διεθνές εμπόριο:

Απόσταση, φραγμοί και σύνορα (3 από 4)

- Οι ΗΠΑ υπέγραψαν το 1994 μαζί με το Μεξικό και τον Καναδά τη Βορειοαμερικανική Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου (NAFTA), η οποία αντικαταστάθηκε το 2020 από μια ελαφρώς τροποποιημένη συμφωνία, τη Συμφωνία ΗΠΑ-Μεξικού-Καναδά (USMCA).
- Λόγω της NAFTA και της γεωγραφικής εγγύτητας με αυτές τις δύο χώρες, ο όγκος του εμπορίου ανάμεσα στις ΗΠΑ και τους δύο γείτονές τους είναι μεγαλύτερος ως ποσοστό του ΑΕΠ σε σύγκριση με τον όγκο του εμπορίου ανάμεσα στις ΗΠΑ και την ΕΕ.
 - Η οικονομία του Καναδά έχει περίπου το ίδιο μέγεθος με την οικονομία της Ισπανίας (10% περίπου του ΑΕΠ της ΕΕ), αλλά ο όγκος του εμπορίου ανάμεσα στις ΗΠΑ και τον Καναδά είναι περίπου ίσος με τον όγκο του εμπορίου ανάμεσα στις ΗΠΑ και ολόκληρη την ΕΕ.

Σχήμα 2.3 Οικονομικό μέγεθος και εμπόριο με τις ΗΠΑ

Οι ΗΠΑ έχουν πολύ ευρύτερες εμπορικές σχέσεις με τις γειτονικές τους χώρες σε σύγκριση με τις ευρωπαϊκές οικονομίες του ίδιου μεγέθους.

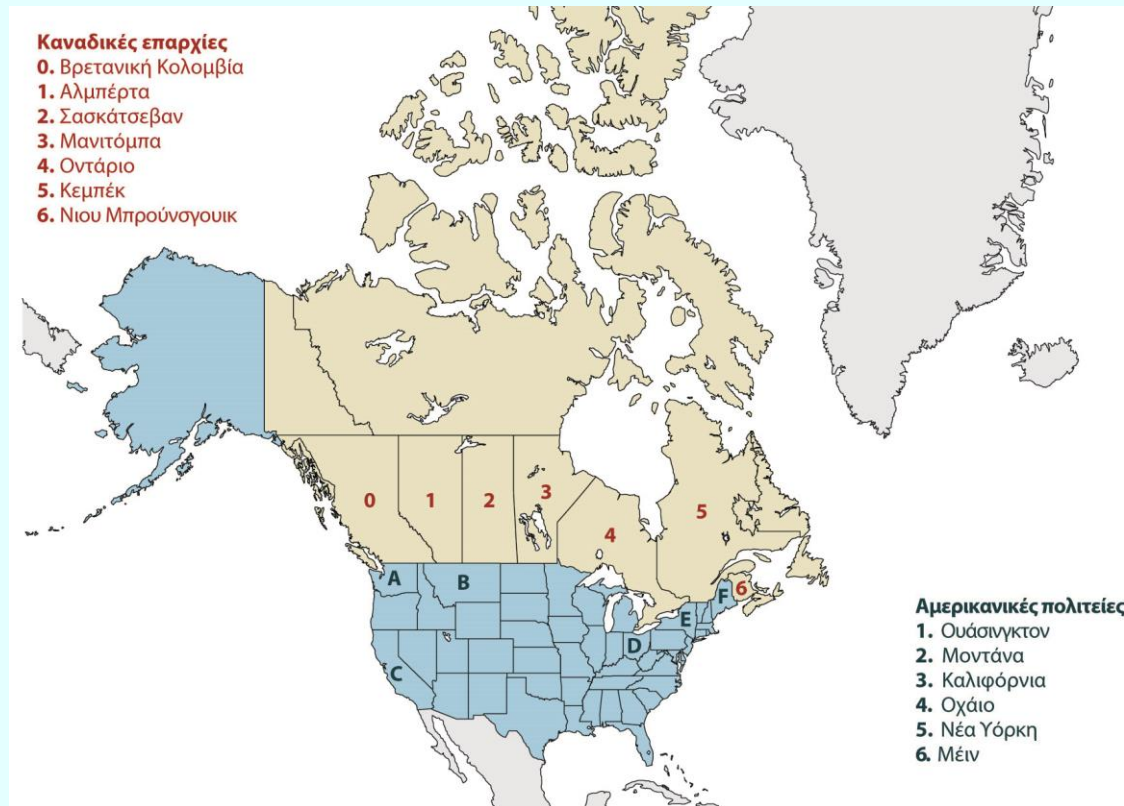
Πηγή: U.S. Department of Commerce, European Commission.

Εμπόδια στο διεθνές εμπόριο:

Απόσταση, φραγμοί και σύνορα (4 από 4)

- Παρά τη συμφωνία ελεύθερου εμπορίου ανάμεσα στις ΗΠΑ και τον Καναδά και την κοινή γλώσσα, τα σύνορα των δύο χωρών φαίνεται ότι εξακολουθούν να περιορίζουν το εμπόριο.
- Τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι το εμπόριο που διενεργείται μεταξύ των επαρχιών του Καναδά είναι πολύ μεγαλύτερο από το εμπόριο που διενεργείται μεταξύ των επαρχιών του Καναδά και των πολιτειών των ΗΠΑ, ακόμη κι αν η απόσταση είναι ίδια.
- Σύμφωνα με υπολογισμούς, τα σύνορα ΗΠΑ-Καναδά περιορίζουν τόσο πολύ το εμπόριο όπως αν οι δύο χώρες βρίσκονταν από 1.500 μέχρι 2.500 μίλια μακριά.

Σχήμα 2.4: Εμπορικές σχέσεις канаδικών επαρχιών και αμερικανικών πολιτειών με τη Βρετανική Κολομβία

Πηγή: Statistics Canada, U.S. Department of Commerce.

Πίνακας 2.1: Εμπόριο με τη Βρετανική Κολομβία, ως ποσοστό του ΑΕΠ, 2009

Καναδική επαρχία	Εμπόριο ως ποσοστό του ΑΕΠ	Εμπόριο ως ποσοστό του ΑΕΠ	Αμερικανική πολιτεία με ίδια περίπου απόσταση από τη Βρετανική Κολομβία
Αλμπέρτα	6,9	2,6	Ουάσινγκτον
Σασκάτσεβαν	2,4	1,0	Μοντάνα
Μανιτόμπα	2,0	0,3	Καλιφόρνια
Οντάριο	1,9	0,2	Οχάιο
Κεμπέκ	1,4	0,1	Νέα Υόρκη
Νιου Μπρούνσγουικ	2,3	0,2	Μέιν

Πηγή: Statistics Canada, U.S. Department of Commerce.

Η μεταβαλλόμενη δομή του διεθνούς εμπορίου: Έχει γίνει ο κόσμος μικρότερος;

(1 από 3)

- Η αρνητική επίδραση της απόστασης είναι σημαντική, σύμφωνα με τα υποδείγματα βαρύτητας, όμως αυτή η αρνητική σχέση εξασθενεί με την πάροδο του χρόνου λόγω της προόδου των επικοινωνιών και των μεταφορών.
- Η παγκοσμιοποιημένη οικονομία, με ισχυρές οικονομικές σχέσεις ανάμεσα ακόμη και σε απομακρυσμένες χώρες, δεν είναι νέα.
- Υπάρχουν δύο μεγάλα κύματα παγκοσμιοποίησης. Το πρώτο κύμα δεν στηρίχθηκε στις αερομεταφορές και το διαδίκτυο, αλλά στους σιδηρόδρομους, τα ατμόπλοια και τον τηλεγράφο.

Η μεταβαλλόμενη δομή του διεθνούς εμπορίου: Έχει γίνει ο κόσμος μικρότερος;

(2 από 3)

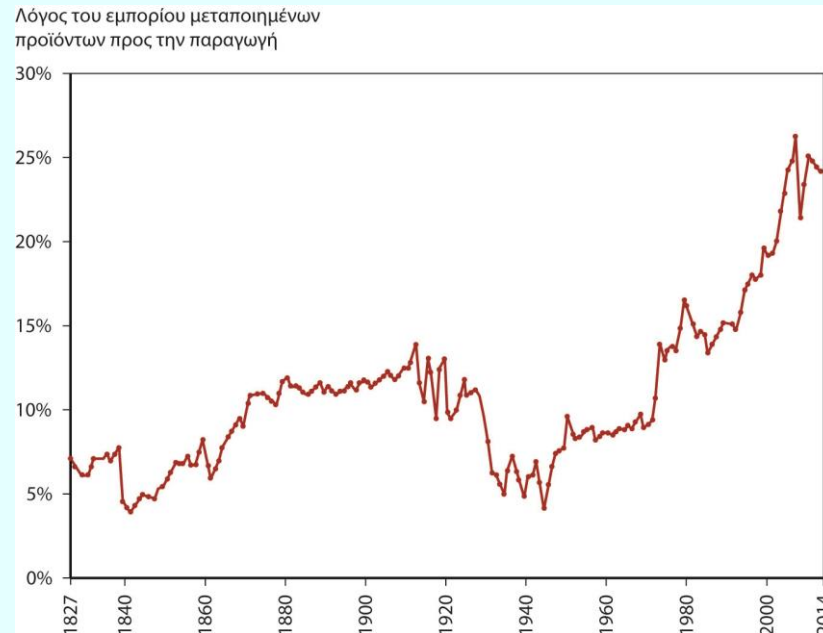
- Πολιτικοί παράγοντες, όπως οι πόλεμοι, μπορούν να αλλάξουν τα εμπορικά πρότυπα πολύ περισσότερο από τις καινοτομίες στις μεταφορές και τις επικοινωνίες.
- Το διεθνές εμπόριο μεγεθυνόταν με υψηλό ρυθμό από το 1870 μέχρι το 1913.
 - Στη συνέχεια, περιορίσθηκε σημαντικά εξαιτίας των δύο παγκόσμιων πολέμων και της Μεγάλης Ύφεσης.
 - Άρχισε να ανακάμπτει μετά το 1945, αλλά μόλις στα τέλη της δεκαετίας του 1970 επέστρεψε στα επίπεδα που είχε πριν το 1913.

Η μεταβαλλόμενη δομή του διεθνούς εμπορίου: Έχει γίνει ο κόσμος μικρότερος;

(3 από 3)

- Από τη δεκαετία του 1970, το διεθνές εμπόριο ως ποσοστό της παγκόσμιας παραγωγής έχει αυξηθεί σε πρωτόγνωρα ύψη.
- Ο «κάθετος κατακερματισμός» της παραγωγής έχει συμβάλει στην άνοδο της αξίας των ρών του διεθνούς εμπορίου λόγω της εκτεταμένης και διασταυρούμενης μεταφοράς εξαρτημάτων.
 - Ένα προϊόν αξίας \$100 μπορεί να αυξήσει την αξία των ρών του διεθνούς εμπορίου κατά \$200 ή \$300.

Σχήμα 2.5: Η πτώση και η άνοδος του διεθνούς εμπορίου

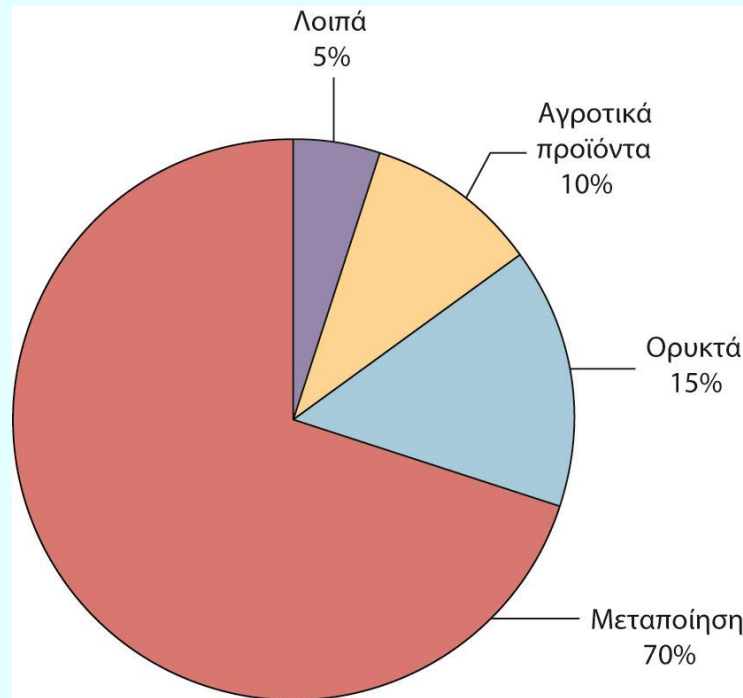
Ο λόγος των παγκόσμιων εξαγωγών προς το παγκόσμιο ΑΕΠ αυξήθηκε στις δεκαετίες πριν από τον Πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο, αλλά στη συνέχεια μειώθηκε απότομα εξαιτίας των πολέμων και του προστατευτισμού. Μόλις τη δεκαετία του 1970 επέστρεψε στο επίπεδο που είχε το 1913, αλλά από τότε έχει φτάσει σε νέα ύψη.

Πηγή: Michel Fouquin and JulesHugot, «Trade Globalisation in the Last Two Centuries», *Voxeu* (September 2016).

Τι εμπορευόμαστε; (1 από 3)

- Ποια προϊόντα εμπορεύονται οι χώρες σήμερα και πώς αυτή η σύνθεση έχει μεταβληθεί σε σχέση με το παρελθόν;
- Σήμερα, ο μεγαλύτερος όγκος (περίπου 70%) του εμπορίου αφορά *μεταποιημένα προϊόντα*, όπως αυτοκίνητα, υπολογιστές και ενδύματα.
 - Τα *καύσιμα* και τα *ορυκτά προϊόντα* (π.χ. το πετρέλαιο, ο άνθρακας και ο χαλκός) εξακολουθούν να αντιπροσωπεύουν ένα σημαντικό μέρος του διεθνούς εμπορίου με ποσοστό 15%.
 - Τα *αγροτικά προϊόντα* αντιπροσωπεύουν ένα σχετικά μικρό μέρος του διεθνούς εμπορίου με ποσοστό 10%.

Σχήμα 2.6: Η σύνθεση του διεθνούς εμπορίου, 2017

Το μεγαλύτερο μέρος του διεθνούς εμπορίου αφορά μεταποιημένα προϊόντα, αλλά τα ορυκτά (κυρίως το πετρέλαιο) διατηρούν ένα σημαντικό μερίδιο.

Πηγή: World Trade Organization

Τι εμπορευόμαστε; (2 από 3)

- Στο παρελθόν ένα μεγάλο μέρος του όγκου του διεθνούς εμπορίου προερχόταν από τα αγροτικά και τα ορυκτά προϊόντα.
 - Το 1910, η Βρετανία εισήγε κυρίως αγροτικά και ορυκτά προϊόντα, παρότι τα μεταποιημένα προϊόντα αντιπροσώπευαν και τότε μεγάλο μέρος των εξαγωγών της.
 - Το 1910, οι ΗΠΑ εισήγαν και εξήγαν κυρίως αγροτικά και ορυκτά προϊόντα.
 - Το 2002, τα μεταποιημένα προϊόντα αντιπροσώπευαν το μεγαλύτερο μέρος των εισαγωγών και εξαγωγών και των δύο χωρών.

Πίνακας 2.2: Μερίδιο μεταποιημένων προϊόντων στο εξωτερικό εμπόριο

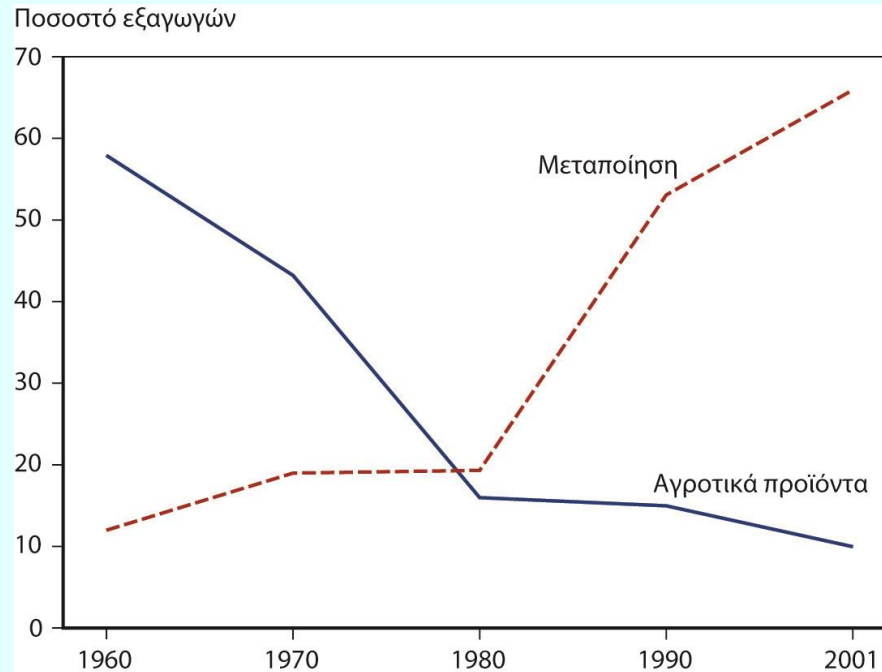
	Ηνωμένο Βασίλειο		ΗΠΑ	
	Εξαγωγές	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Εισαγωγές
1910	75,4	24,5	47,5	40,7
2015	72,3	73,6	74,8	78,4

Πηγή: Στοιχεία 1910 από Simon Kuznets, *Modern Economic Growth: Rate, Structure and Speed*, New Haven: Yale Univ. Press, 1966. Στοιχεία του 2015 από World Trade Organization.

Τι εμπορευόμαστε; (3 από 3)

- Η σύνθεση του εμπορίου των χωρών χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος έχει επίσης μεταβληθεί.
 - Το 2001, το 65% περίπου των εξαγωγών από τις χώρες χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος αφορούσε μεταποιημένα προϊόντα και μόνο το 10% των εξαγωγών αφορούσε αγροτικά προϊόντα.
 - Το 1960, το 58% περίπου των εξαγωγών από τις χώρες χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος αφορούσε αγροτικά προϊόντα και μόνο το 12% των εξαγωγών αφορούσε μεταποιημένα προϊόντα.
- Πάνω από το 90% των εξαγωγών της Κίνας, της μεγαλύτερης αναπτυσσόμενης οικονομίας και μιας ραγδαία μεγεθυνόμενης δύναμης στο διεθνές εμπόριο, αποτελείται από μεταποιημένα προϊόντα.

Σχήμα 2.7: Διαχρονική μεταβολή της σύνθεσης των εξαγωγών των αναπτυσσόμενων χωρών

Τα τελευταία 50 χρόνια, οι εξαγωγές των αναπτυσσόμενων χωρών έχουν στραφεί προς τα μεταποιημένα προϊόντα.

Πηγή: United Nations Council on Trade and Development.

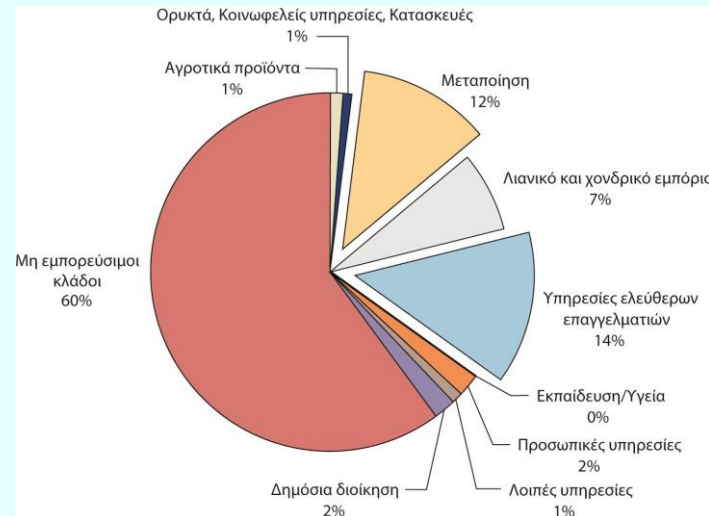
Εξωχώρια μεταφορά υπηρεσιών (1 από 2)

- *Εξωχώρια μεταφορά υπηρεσιών* (ή εξωχώρια εξωτερική ανάθεση υπηρεσιών) έχουμε όταν μια επιχείρηση που παρέχει υπηρεσίες μεταφέρει τη λειτουργία της σε άλλη χώρα.
 - Η εξωχώρια μεταφορά υπηρεσιών μπορεί να εφαρμοστεί σε υπηρεσίες που είναι δυνατό να παρασχεθούν ηλεκτρονικά.
 - Μια επιχείρηση μπορεί να μεταφέρει το τηλεφωνικό κέντρο εξυπηρέτησης των πελατών της στο εξωτερικό.
- Άλλες υπηρεσίες πιθανόν να μην μπορούν να παρασχεθούν από απόσταση.

Εξωχώρια μεταφορά υπηρεσιών (2 από 2)

- Η εξωχώρια μεταφορά υπηρεσιών δεν έχει σήμερα αξιοσημείωτο μερίδιο στο διεθνές εμπόριο.
 - Ορισμένες υπηρεσίες είναι «εμπορεύσιμες» και *δυννητικά* μπορούν να μεταφερθούν στο εξωτερικό.
 - Οι περισσότερες υπηρεσίες (περίπου 60%) παρέχονται κοντά στον πελάτη και δεν είναι εμπορεύσιμες.

Σχήμα 2.8: Το μερίδιο απασχόλησης των εμπορεύσιμων κλάδων παραγωγής

Εκτιμήσεις με βάση το εσωτερικό εμπόριο των ΗΠΑ δείχνουν ότι το διεθνές εμπόριο υπηρεσιών μπορεί τελικά να υπερβεί το διεθνές εμπόριο μεταποιημένων προϊόντων.

Πηγή: J. Bradford Jensen and Lori G. Kletzer, «Tradable Services: Understanding the Scope and Impact of Services Outsourcing», Peterson Institute of Economics, Working Paper 5-09, May 2005.

Εξακολουθούν να ισχύουν οι παλιοί κανόνες;

- Το διεθνές εμπόριο δεν είναι πλέον εύκολο να προσδιοριστεί με απλούς όρους.
 - Οι ανθρώπινοι πόροι και οι πόροι που δημιουργούνται από τον άνθρωπο (όπως μηχανήματα και άλλες μορφές κεφαλαίου) είναι πιο σημαντικοί από τους φυσικούς πόρους.
 - Οι πολιτικές αντιπαραθέσεις για το διεθνές εμπόριο συνήθως αφορούν εργαζομένους των οποίων οι δεξιότητες τους γίνονται λιγότερο χρήσιμες εξαιτίας των εισαγωγών, όπως οι εργαζόμενοι στις βιοτεχνίες ενδυμάτων που αντιμετωπίζουν υψηλό ανταγωνισμό από τις σχετικές εισαγωγές και οι τεχνικοί υπολογιστών που αντιμετωπίζουν υψηλό ανταγωνισμό από την Μπανγκαλόρ.
- Παρότι υπάρχουν πολλές διαφοροποιήσεις στο διεθνές εμπόριο, οι θεμελιώδεις αρχές που διατυπώθηκαν από τους οικονομολόγους στην αυγή της παγκόσμιας οικονομίας ισχύουν ακόμη, όπως θα δούμε στα επόμενα κεφάλαια.